

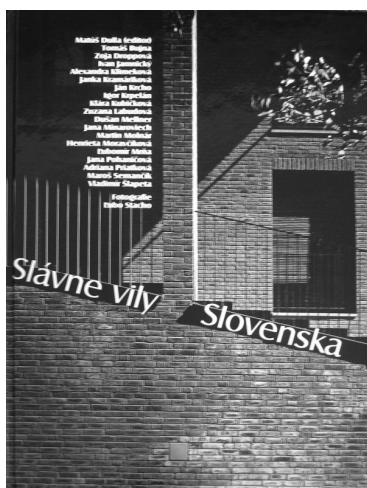
tické, pasivní, nulové, popřípadě plusové domy. Jeho optimální využití je závislé na exaktních metodách modelování. S jejich pomocí se teoreticky zdůvodněnými postupy s podporou výpočetní techniky optimalizuje faktor tvaru a proporce transparentních ploch a neprůsvitných částí obvodového pláště. Postupně se tak nastolují podmínky pro využití energie slunečního záření v návrhu energeticky úsporných budov, které se v budoucnu stanou standardním způsobem výstavby.

Kritické zamyšlení obsahuje poslední kapitola. Autoři se v ní věnují principu udržitelnosti životního stylu. Na řadě příkladů, polemicky a v souvislostech porovnávají současné trendy, které jsou na jedné straně poznamenány nezměrným blahobytem a plýtváním a na straně druhé chudobou nebo až fundamentalisticky nezkroutné prosazovanými názory k touze šetřit. I to je však jeden z charakteristických znaků současné postmoderní doby.

Kniha je polygraficky velmi kvalitně zpracovaná. Pro její vysokou odbornou úroveň, komplexnost, přehlednost, obsahovou náplň a čtivý text je významným informačním zdrojem. Může být také chápána jako zásadní studijní materiál, který jistě osloví pracovníky v oblasti územního plánování, urbanisty, architektky, stavební inženýry a všechny zájemce o moderní formy výstavby. Publikum, které jistě nemine, budou vysokoškolská studia. Měla by se také stát nepřehlédnutelným studijním podkladem politikům, a to především těm, kteří na různých úrovních rozhodují o utváření životního prostředí a budoucnosti našich měst a obcí.

*autor působí jako pedagog na FA VUT v Brně,
kteřej je v současnosti dekanom, ČR*

M. Dulla a kol.: Slávne vily Slovenska Lubica Selcová



Publication with higher quality of graphics and with a comprehensive professional content about living houses, especially about most well-known slovak villas seen at the background of social – political situation from the period of the roman limes romanus till the recent epoch.

Vila, mestská vila, „viladom“ sú v súčasnosti často vyslované pojmy predstavujúce vyšší štandard obytnej architektúry prevažne

individuálneho charakteru. Individuálne nielen v osobe individuálneho stavebníka či obyvateľa, ale individuálneho v spôsobe prístupu k projektovaniu takého objektu, v jeho lokalizácii, v jeho netradičnom a nadštandardnom riešení takmer všetkého od umiestnenia na pozemku, cez, nadštandard v dispozícii, architektúre, infraštruktúre, konštrukčnom a materiálom riešení. Ak je architektúra skutočne osobitá, má svojho „genia loci“, čo obyvateľ alebo návštevník vníma

nepretržite v historickom kontexte, či sa jedná o súčasnú realizáciu, alebo historický objekt. Vila nadobúda svojho „genia loci“ vďaka celkovej atmosfére prostredia, a vďaka ľuďom, ktorí ju obývajú. Títo svojimi životnými osudmi spriadajú niť príbehov a osudov, ktoré sú s každou takouto stavbou úzko späté.

Práve takouto spleťou životných príbehov, dejinných udalostí, historických okamihov, v ktorých sa rodili projekty vil a palácov v hlavách ich tvorcov a v neposlednom rade celým diapazónom na Slovensku realizovaných vil, palácov, či letných sídel svojim brilantným štýlom sprevádza publikácia Slávne vily Slovenska. Predstavuje prierez architektúrou vil a rodinných sídel na území celej Slovenskej republiky od rímskych vil s kúpeľmi, vybudovaných na Limes romanus (kapitola s názvom *Vily ako v Ríme*), cez renesančné vily, letohrádky a paláce silne poznačené vplyvom talianskych renesančných Palladiovských vil (kapitola s názvom *Nesmelý návrat vil*), cez slohovo a štýlovo rozmanitú na Slovensku veľmi silno zastúpenú skupinu romantických až historizujúcich, secesných, klasicistických, či eklektických realizácií vil (kapitoly s názvom *Vily v kúpeľoch a v horách*, či s názvom *Mestské vily*), až po vily zaznamenávajúce postupný nástup moderny (kapitoly s názvom *Na ceste k moderne*), či vily projektované vo funkcionalistickom štýle prezentujúce stotožnenie sa s novou dobou (*Funkcionalizmus víťazí*) a súčasnosť. Vzhľadom ku vzornej komplexnosti popisovaných architektonických diel by bolo možno vhodné sa porporčnejšie venovať niektorým významným slovenským architektom – konkrétne v menovanej kapitole je uvedená len letná ukážka tvorby Emila Belluša, jedného s najvýznamnejších architektov obdobia funkcionalizmu na Slovensku. Publikácia prechádza cez obdobie socializmu, ktoré oficiálne vilám neprialo s názvom kapitoly *Vytesnená téma* až po encyklopedický prehľad súčasných realizácií vil s názvom *Nové vily* s vhodne zvoleným výberom, z ktorého možno trochu vyčnieva zaradenie rodinného domu *Epsilon*, ktorý nemožno nazvať vilou, aj keď v svojej skupine experimentálnych rodinných domov je skutočne excelentným príkladom. Diskutabilným je aj zaradenie Rodinného domu P v Stupave, ktorý v nedávnej dobe svojho vzniku bol experimentom, ale dobu svojho vzniku neprežil.

Na zdokumentovanie celého komplexu slávnych slovenských vil od obdobia prenikania rímskej kultúry až po súčasnosť sa podieľal pomerne veľký kolektív autorov pod vedením editora Matúša Dulla, ktorý je spolu s Janou Pohaničovou autorom faktograficky hutných kapitol, uvádzajúcich dôležité dejinné medziny, ktoré mohli svojim spôsobom ovplyvniť zmenu architektonického štýlu, či dispozičných zásad v navrhovaní vil.

Text kapitol je štylisticky kvalitný a obsahovo bohatý. Autorom slúžili ako zdroj informácií nepočtené dobové fotografie, plány, dokumenty, pôvodná projektová dokumentácia veľa krát veľmi problematcky získavaná so súkromných archívov majiteľov, či projektantov vil.

Encyklopedickému zdokumentovaniu predchádzala rozsiahla a práca zberateľská a výskumná činnosť autorov so zámerom, aby výber predstavoval pri obvyklom rozsahu publikácie čo najkomplexnejšie zamyslenie nad vilou ako nad typologickým druhom v jeho historickom vývoji na Slovensku, čo sa aj podarilo. Text ku každej vile poukazuje na dobu jej vzniku, okolnosti za akých vznikal projekt, či prebiehala realizácia vily, je ukážkou a životného štýlu jej obyvateľov i tvorcov.

Projekt Slávne vily uskutočňuje už niekoľko rokov agentúra Foibos v Českej republike. Tomuto slovenskému a aj anglickému vydaniu predchádzala kompletná séria publikácií o vilách členených podľa jednot-

livých českých a moravských krajov, množstvo výstav ku každému vydaniu novej publikácie, ako aj stále aktualizovaná webová stránka. Je paradoxné, že o slovenské slávne a mnohé aj pamiatkovo chránené vily sa musela začať zaujímať práve česká agentúra. V úvodných slovách knihy zaznievajúca pochybnosť, či vôbec na Slovensku je dostatočné množstvo kvalitných a slávnych publikovania hodných vil, hneď po prečítaní knihy a spoznaní množstva významných realizácií aj laickému čitateľovi poskytuje skutočný obraz bohatej slovenskej scény vil.

Vydanie a krst knihy bolo sprevádzané výstavným podujatím s expozíciou 64 v knihe predstavených vil a rodinných sídel. Výstava bude puťovať po ďalších mestách Slovenska.

Na autorskej príprave sa podieľali: Matúš Dulla (ed.), Tomáš Bujna, Zoja Droppová, Ivan Jamnický, Alexandra Klimeková, Janka Kramáriková, Ján Krcho, Igor Krpelán, Klára Kubičková, Zuzana Labudová, Dušan Mellner, Jana Minaroviech, Martin Molnár, Henrieta Moravčíková, Ľubomír Mrňa, Jana Pohaničová, Adriana Priatková, Maroš Semančík, Vladimír Šlapeta, fotografie Ľubo Stacho.

Projekt vznikol v roku 2010 v spolupráci a s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a Medzinárodného Višegrádského fondu a v spolupráci a s podporou Bratislavského samosprávneho kraja, hlavného mesta Bratislava, miest Bardejov, Košice, Liptovský Mikuláš, Vysoké Tatry a Žilina.

Partnermi boli: Ateliér architektúry Prof. Ján Bahna, Baunit, spol. s.r.o., Slovenská republika; DaM, spol. s.r.o., Fakulta architektúry ČVUT, FORZET spol. s.r.o., SLOVENSKÝ DOM a.s., Spolok architektov Slovenska, Veľvyslanectvo Ruskej federácie na Slovensku, Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Prahe.

autorka je odbornou asistentkou na ÚAOOB FA STU v Bratislave

H. Moravčíková: Nová slovenská architektúra 2000-2010

Mária Topolčanská



This time Henrieta Moravčíková is narrowing down her focus on Slovak architecture within the span of a single decade, between 2000 and 2010. It brings a much needed reawakening of the missing interest in self-reflection and critical analysis of architectural practice, an environment with otherwise limited potential for natural selection of quality (with scarce open competitions and periodicals fostering independent architectural critique).

The current decade is being traced through 101 works. Given the standard of architectural practice in Slovakia, the framework of this project is quite courageous. For example, a similar publication covering 15 years titled Czech Austerity 1989-2004 (2004) by Rostislav Švácha has been built upon 50 works only. The message is, however, clear – there is Slovak architecture of the past ten years with

capacity to measure up to Europe's best contemporary works. But not to lose the sharp distinction of the best of it in translation, the listed number of works could have been shorter.

Fenoménom akejkoľvek malej architektonickej scény akou je tá slovenská je, že už existencia a vydanie takéhoto výberu je veľkou udalosťou. Je nutnou resuscitáciou chýbajúceho záujmu o sebareflexiu, kritiku architektonickej produkcie, ktorá u nás nemá mnoho iných príležitostí na prirodzenú selekciu kvality (má stále menej otvorených súťaží, či časopisov pestujúcich nezávislú architektonickú kritiku).

Dlhoročná šéfredaktorka časopisu ARCH, spoluautorka kľúčovej knihy *Architektúra na Slovensku v 20. storočí* (2002), editorka knihy *Architektúra na Slovensku – stručné dejiny* (2006) pokrýva tentoraz aktuálne desaťročie architektúry na Slovensku výberom 101 diel.

Konštrukcia takéhoto plne bilingválneho slovensko-anglického výberu je vzhľadom na štandard architektonickej produkcie na Slovensku prekvapivá. Podobne odvážny projekt z českej produkcie (tiež vybavený na export plnou anglickou verziou) *Czech Austerity 1989-2004* (2004) Rostislav Švácha skonštruoval prísnejšie len na 50 dielach pritom za obdobie až 15 rokov.

Rámec pohľadu je pre pohľad zvnútra našej scény nastavený veľmi veľkoryso tak, aby zachytil aj tie najmenšie záchvevy výnimočnosti v lokálnej produkcii – autorka poskytla "zoom in" na mnohé charakteristické situácie a javy, v ktorých sa dnes architektúra na Slovensku štandardne ocitá. Nevyhnutne tak ich pomenovaním silne necháva tak potrebnú správu dovnútra lokálnej scény o jej stave v spoločnosti.

Sebavedomiu mnohých architektov určite pomohlo, že autorka svoju štúdiu neilustruje svojim výberom desiatich, dvadsiatich najlepších diel za desaťročné obdobie ale posielala do sveta správu o celej stovke stavieb. Tie rozdeľuje do šiestich "situácií". Niektoré nazýva "geograficky" – bývanie v meste, v krajine, na vidieku, iné "typologicky" – kultúra, vzdelanie a religia; výroba a správa alebo "procesne" – prestavba a obnova.

Výber autorov najlepších realizácií dokonca za 10 rokov dosahuje počet okolo 150. Prístup autorky k miestnym architektom býva pritom často vnímaný ako prísne eliminačný. Touto knihou naopak potvrdzuje veľkú otvorenosť voči mnohým dielam autorov, ktorých pomenúva, situuje na mape Slovenska a tak včleňuje do elity architektonickej scény. Kniha *Nová slovenská architektúra 2000-2010* je teda z pohľadu zvnútra veľmi motivačná. Pohľadu zvonku by užší subjektívny výber pomohol zaostriť pozornosť na tie najlepšie diela našej scény a vyzditiť hlavné atribúty jej novej, „aktuálnosti“.

101 bolo možno dalmatíncov, ale výnimočne dobrej a v niečom novej architektúry, ktorá je merateľná s dielami súčasnej architektúry publikovanými v podobných národných výberoch v Európe, je na Slovensku za posledných 10 rokov možno päť až desaťkrát menej.

autorka pôsobí ako vedecká pracovníčka na ÚSTARCH SAV a ako odborná asistentka na ÚAOOB FA STU v Bratislave